

**Prekenhåndboka (i Dagen):
15. søn. e. pinse (24. aug. 2008)**

”- glem ikke alle hans velgjerninger!”

Jan Bygstad.

Tekstgjennomgåelse, 24. aug. 2008.

TEKST: Joh 5,1 - 15

Denne beretningen er den andre helbredelsesberetningen vi finner i Johannesevangeliet (jfr. 4:46ff). Jesus har i tiden før han trådte frem i Galilea og begynte sin offentlige gjerning som Messias (det skjedde først da Døperen var kastet i fengsel, Matt 4:12f) hatt en viss virksomhet i Jerusalem, der han også gjorde mange "tegn" (2:23; 3:2), men disse omtales ikke nærmere.

1 Etter dette var det en av jødernes høytider, og Jesus drog opp til Jerusalem. 2 Ved Saueporten i Jerusalem er det en dam som på hebraisk heter Betesda. Den har fem søyleganger.

Hvilken høytid det er tale om her (v. 1), er uvisst. Vi hører ikke om disiplene ved denne anledning, noe som muligens peker mot at dette skjedde da disiplene var utsendt to og to (Mark 6,7ff).

Betesda (betyr: "Barmhjertighetens hus") dam lå på Jesu tid utenfor Jerusalems bymur i nærheten av Fåreporten, dvs. ved byens nordøstlige hjørne. Porten har antagelig navn etter de får som skulle ofres i tempelet, og som ble ført inn gjennom den (Løveporten i dagens Jerusalem ligger omtrent på samme sted). Selve dammen ble brukt til å samle opp regnvann (der var ingen naturlig kilde der), og dette vannet ble anvendt i tempelet, som trengte store mengder vann til ulike slags vaskinger og renselser, både for de ofrende, prestene og offerdyrene.

3 I disse lå det en mengde syke - blinde, lamme, vanføre, som ventet på at vannet skulle bli satt i bevegelse. 4 For en engel steg fra tid til annen ned i dammen og rørte opp vannet. Den som da først steg ned etter at vannet var blitt opprørt, ble frisk, hva sykdom han så led av.

I buegangene var mange hjelpeløse lagt hen. Disse var avhengige av almisser for å kunne berge livet, og det å gi almisser ble regnet som fortjenestefullt blant jødene. Det er antagelig denne slags barmhjertighet som har gitt navn til stedet. Hvilket fenomen det

siktes til i v. 4, er uvisst. Verset mangler også i en rekke eldre håndskrifter. Derfor er det kanskje best å la dette spørsmålet stå åpent.

5 Det var en mann der som hadde vært syk i trettiåtte år. 6 Jesus så ham ligge der, og visste at han hadde vært syk i lang tid. Han sa da til ham: Vil du bli frisk?

Det er viktig å merke seg at det ikke er den syke som søker Jesus her, men omvendt. Ja, den syke vet ikke engang hvem Jesus er (v. 13). Dette er oppfyllelsen av en grunnleggende side ved Jesu kall som Messias (jfr. Matt 9,12f; Luk 15,3ff; Jes 65,1f): Herren ser hans nød, selv om han ikke ser Herren. Det ser ut til at det er denne ene Jesus ser ut, han helbreder ikke alle som ligger i buegangene. Hva slags sykdom han var rammet av, sier teksten ikke noe om. Men ettersom vi hører at han for eventuelt å få hjelp, var avhengig av andre, her han antagelig vært lam. Hans lidelse hang sannsynligvis også sammen med synd han hadde begått (se v. 14), og var m.a.o. selvforskyldt. Jesus kjenner mannens situasjon pga. sin allvitenskap (jfr. 2,24f; 4,29), og har medynk med ham.

Jesu spørsmål - "Vil du bli frisk?" kan synes underlig. Det kan muligens henge sammen med det vi også i dag kan være vitne til: En tigger kan gjøre det ganske godt økonomisk. Blir han frisk, vil han miste et godt inntektskilde.

7 Den syke svarte ham: Herre, jeg har ingen til å kaste meg ut i dammen når vannet blir opprørt. Og i det samme jeg kommer, stiger en annen ned før meg.

Den syke var i en håpløs situasjon: Han hadde ingen som så til ham (forlatt av familie og venner) og hadde ligget lam i 38 år. Etter hvert har sannsynligvis anfektelse og fortvilelse anklaget ham: "Du får lønn som fortjent. Det du lider, er Guds straff for hva du har gjort". Denne anklagen vil også ha blitt forsterket av at dette var den vanlige tankegang blant fariseerne: Bestemte sykdommer var straff for bestemte synder. Derfor kunne han heller ikke regne med Guds barmhjertighet. Når Jesus derfor helbreder en slik, får dette dobbelt betydning: Både forteller det at mannen er tatt til nåde, og har fått syndenes forlatelse. En slik sammenheng mellom helbredelse og syndsforlatelse ser vi flere steder i Bibelen (jfr. Salm 103,3; Mark 2,5ff; Jak 5,14-16).

8 Da sier Jesus til ham: Stå opp, ta din seng og gå! 9 Og straks ble mannen frisk, og han tok sin seng og gikk. Men det var sabbat den dagen.

Selve helbredelsen skjer ved et enkelt maktord. Jesus trenger ikke å be om helbredelse, men har selv makt til det (jfr. 5,19f. 22f. 26). Denne makt ligger i hans ord. Dermed kunngjør Jesus indirekte hvem han er: Den Allmektige (jfr. 1Mos 1,4; Salm 33,6. 9). Derfor kalles Jesu undergjerninger i Johannesevangeliet for "tegn" (2,11. 32)

10 Jødene sa da til ham som var blitt helbredet: Det er sabbat, og du har ikke lov til å bære sengen.

Jødene (i Johannesevangeliet betyr dette ordet primært "judeerne", de som bor i Judea) reaksjon er karakteristisk for den lovfromhet fariseerne representerte: De tenkte at hvert av budene var omgitt av "et gjerde", et sett av tilleggsbud som skulle sikre at en ikke forbrøt seg mot selv budet. Ikke minst var sabbatsbudet omgitt av talrike konkretiseringer av hva som kunne regnes som arbeid, og derfor var forbudt på sabbaten. Når de stanser mannen som er helbredet og irttesetter ham, vender deres vrede seg umiddelbart mot Jesus, fordi den som lærer andre å bryte budet har større skyld. I dette har de for så vidt rett (jfr. Matt 5,19; 18,6f; Joh 5,39f). Men de tar grundig feil i sin utleggelse av Loven, en utleggelse som legger tunge byrder på et menneske (Matt 23,4), og derfor innebærer et slags "sabbatsarbeid" som i seg selv er brudd på budet. (Til Jesu forhold til sabbaten, se

Mark 2,18ff). Det er for øvrig viktig å være klar over at Jesus var meget nøye med å holde budene (jfr. Matt 5,17f), også sabbatsbudet (ellers ville han ikke vært syndfri, Hebr 4,15; 1Pet 2,22, og kunne dermed ikke vært vår Frelser). Det han brøt med, var fariseernes utleggelse av loven, "de eldstes forskrifter".

11 Men han svarte dem: Han som gjorde meg frisk, sa til meg: Ta din seng og gå! 12 De spurte ham: Hvem er den mannen som sa til deg: Ta den og gå? 13 Men han som var blitt helbredet, visste ikke hvem det var. For Jesus hadde trukket seg tilbake, da det var mye folk til stede.

Helbredelsen hadde enda ikke ført til noen forståelse av hvem Jesus var eller kjennskap til ham, og derfor kan mannen ikke svare dem som spør.

Det er maktpåliggende for Jesus ikke å skape noe sensasjon rundt helbredelsen, og derfor trekker han seg tilbake (v. 13b). Dette går ofte igjen i evangeliene (se f.eks. Mark 1:44; 3:12; 5:43; osv.). Årsaken er at menneskets sensasjonshunger er rent kjødelig, og stenger for evangeliet (jfr. Joh 4:48).

14 Senere fant Jesus mannen i templet og sa til ham: Se, du er blitt frisk. Synd ikke mer, for at ikke noe verre skal hende deg.

Jesus søker mannen opp igjen for annen gang. Hen er i tempelet, antagelig for å bringe takkoffer for helbredelsen. Og nå legger Jesus inn over ham at der er noe som er meget verre enn å være legemlig syk (jfr. Mt 5,29f; 16,26). Når Herren slik taler til et menneske gjentagne ganger, er det for å frelse (Job 33,14ff). Ille er det at legemet er sykt, verre er det om sjelen går fortapt.

15 Mannen gikk bort, og han fortalte til jødene at det var Jesus som hadde gjort ham frisk.

Dette innebærer neppe noen utakknemlighet fra mannens side, men er antagelig uttrykk for at han venter at disse også skal komme til tro på Jesus ved å lære ham å kjenne.

Jan Bygstad, prest i DELK
